

UTEMELJEVANJE PRISTOPA človekINJ - PREVENTIVNO TERENSKO DELO USMERJENO V SKUPNOST V OKVIRU KAMPANJE ČLOVEK

Družbeno odgovorna kampanja proti vandalizmu »Človek, čuvaj svoje mesto, samo eno imaš.«, je kampanja Mestne občine Ljubljana, s katero želi opozoriti na nesprejemljivost vandalizma ter poudariti pomen spoštovanja našega skupnega javnega prostora. K raziskovanju in reševanju problematike vandalizma smo pristopile s preventivnim terenskim delom usmerjenim v skupnost.

Za razvoj in uporabo primerne pristopa dela je ključno razumevanje in definiranje pojava vandalizma, ki ga bomo predstavile na začetku. V nadaljevanju bomo opisale različne pristope za reševanje problematike vandalizma, predstavile nekaj primerov dobrih praks, poudarile pomen terenskega dela, razvoja in opolnomočenja skupnosti, sooblikovanja skupnostnega prostora/javnih površin in preko napisanega utemeljile, zakaj smo se pri našem delu odločile za tovrsten pristop.

1. DEFINICIJE VANDALIZMA

Enotne definicije vandalizma ni, saj gre za kompleksen pojav, ki je odvisen od družbenega konteksta v katerem je dejanje izvedeno. V splošnem prepričanju je vandalizem pogosto odraz globljih družbenih problemov, neizoblikovanega odnosa do lastnine in indikator potencialnega kriminala ter razpada vrednot, čeprav raziskovalci ugotavljajo, da med tem ni vzročne povezave (Barker in Bridgeman, 1994, str. 5). Za druge je vandalizem nenačrtovan pojav, odraz igre oziroma mladostniškega duha ali vsakdanje uporabe, ki z leti pripelje do izrabe objekta. Široko uveljavljena je Cohenova klasifikacija (1973 v Gearson in Willson, 1990, str. 12), ki oblike vandalizma razvrsti glede na motiv, zaradi katerega je bilo dejanje storjeno:

- pridobitveni vandalizem (škoda je storjena z namenom pridobivanja lastnine ali denarja),
- ideološki vandalizem (škoda je nastala z namenom predajanja sporočila ali slogana),
- maščevalni vandalizem,
- vandalizem kot posledica igre (škoda je bila storjena slučajno ali kot posledica tekmovalne igre),
- škodoželjni/zlonamerni vandalizem (škoda je nastala kot posledica izražanja frustracij ali besa),

- neškodljivi vandalizem (škoda je nastala na objektih, ki za povzročitelje niso imeli vrednosti oziroma so bili nepomembni) (Geason in Wilson, 1990, str. 12).

Klasifikacija ima svoje omejitve, saj če nismo priča samemu dejanju, zgolj po nastali škodi težko z gotovostjo sklepamo o motivih. Kriminologi še dodajajo, da je vandalizem pogosto odraz različnih motivov: maščevanja, jeze, dolgčasa, raziskovanja, osvojitve nečesa, estetske izkušnje, eksistencialnega raziskovanja (Geason in Wilson, 1990, str. 11).

Glede na to, ali je bilo dejanje storjeno načrtno ali ne, ločimo priložnostni in naklepni vandalizem. Po ocenah je kar tri četrtine vandalizma priložnostnega, ko povzročitelj ni imel namena povzročiti škode, a jo drugi kot tako zaznavajo, kar pomeni, da niso vse oblike vandalizma asocialne narave. Tak vandalizem je posledica slabega načrtovanja, ki ne zadostuje potrebam ljudi oziroma prostora, zato si ga prilagodijo. Primeri so bližnjice čez trato, luknje v ograjah, ki krajšajo pot, zavoljo otroške radovednosti uničena vrata, kolesa prislonjena na fasado, poškodovane klopi, ker ljudje sedajo na naslonski del ... (Geason in Wilson, 1990, str. 3). V nasprotju s priložnostnim je naklepni vandalizem kompleksnejši (vključuje huligane, ulične tolpe) in zahteva dolgotrajnejše rešitve.

Terenskimi delavcem so opisane splošne definicije lahko le v pomoč. Za izbiro primernega (preventivnega) pristopa je ključna analiza problema, ki upošteva okoliščine v katerem je dejanje nastalo, pretehta vse možne motive zanj in prepozna kompleksno naravo vandalizma, da lahko naslovi različne aspekte problema (Barker in Bridgeman, 1994, str. 2).

1.2 Grafiti kot oblika vandalizma

So grafiti vandalizem? Slovar umetnosti definira tri žanre grafitov:

- posamični ali popularni grafiti (zapisi na straniščih, izrazi ljubezni, komentarji oziroma odzivi na oglasna sporočila in oblike osebnega ali političnega izražanja);
- grafiti tolpe oziroma band (kot označevalci njihovega članstva in teritorija);
- grafiti kot umetnost (razvili so se kot del hip hop kulture in se razširili po urbanih središčih) (*How to stop graffiti guide*, str. 4).

Grafitarski vandalizem je vsakršna inskripcija, črka, figura ali dizajn, ki je markiran, narisano, posprejan, pobarvan, naslikan, vrezan ali popraskan na katerokoli površino brez privolitve lastnika oziroma pristojnega organa (*Graffiti vandalism management strategy*, 2009, str. 5 - 6).

Pomemben vidik grafitov je njihova anti-avtoritarna narava, pri čemer sam zanos izhaja iz dejstva, da so v večini ilegalni. Zato bodo najuspešnejše strategije oziroma pristopi za zmanjševanje grafitov in vandalizma nasploh tisti, ki bodo rešitve iskali v sami skupnosti. Vključno s tistimi, ki

so seznanjeni z mladinsko problematiko, mladimi in grafitarji samimi (*Graffiti vandalism management strategy*, 2009, str. 5 - 6). Šele ozaveščene skupnosti, ki bodo razumele kompleksnost narave grafitov ter zakonodajo, ki se nanje nanaša, lahko učinkovito prijavljajo oziroma poročajo o dejanjih vandalizma (*Graffiti vandalism management strategy*, 2009, str. 14).

2. PREVENTIVNI PRISTOPI K PROBLEMATIKI VANDALIZMA

Pregled praks spopadanja s problematiko vandalizma nas seznanja s kratkoročnimi in dolgoročnimi pristopi, pri čemer so najučinkovitejši tisti, ki kombinirajo kratkoročne rešitve in dolgoročne preventivne programe.

2.1 Situacijski pristop

Zmanjšuje priložnosti za vandalizem in ne išče vzrokov in motivov zanj. Je kratkoročna rešitev simptomov, ki poskuša zmanjšati vandalizem s tem, da spremeni oziroma prilagodi okolje (poudarja vlogo arhitekture in dizajna), da le to nudi manj priložnosti za vandalizem. Pristop temelji na racionalni teoriji izbire, ki predpostavlja, da je povzročiteljevo dejanje preiščeno odziv na neposredne okoliščine (Geason in Wilson, 1990, str. 2).

Primeri zmanjševanja priložnosti za vandalizem so: uporaba materialov, ki so odporni na označevanje in vrisovanje, barva odporna na urin in grafito, izboljšana osvetljava, varnostne patrolje, omejitve prodaje sprejev, elektronski nadzor prostora, odstranjevanje klopi in drugih elementov javnih površin. Pri tem gre za metodo *target hardening*, ki naredi objekte vandalizma bolj odporne in manj dostopne. Ker se ne ukvarja z motivi, lahko vandalizem zgolj preusmeri na drugo lokacijo, hkrati pa z iskanjem fizičnih rešitev lahko privede do nesprejemljivih okolij, obdanih z ograjami, bodečimi žicami in do povečanega nadzora. Takšna okolja pa že sama po sebi napeljujejo na vandalistično zgodovino (Barker in Bridgeman, 1994, str. 14 - 18). Z uporabo le arhitekturnih in drugih fizičnih preprek pogosto dosežemo to, da prostor ni več primeren za druženje in ga ljudje posledično nehajo uporabljati (Worpole, 2007, str. 3). Tako nam ostane nevandaliziran prostor, ki pa ne služi več svojemu namenu.

V nasprotju Canter (v Geason in Wilson, 1990, str. 5) predlaga metodo *target softening*, uporabo poceni in hitro zamenljivih materialov, kjer predpostavlja, da če oškodovane dele zamenjajo hitro po samem dejanju, se bo vandalova motivacija za ponovitev dejanja zmanjšala. Korak dlje gre Perlgut (v Geason in Wilson, 1990, str. 5), ki poudari, da mora biti arhitektura oziroma prostor

obvladljiv, da odgovarja ljudem in omogoča upravljanje, ki je v večji meri odgovornost prebivalcev samih, ter na ta način dviguje vključenost in kreativnost v skupnosti.

Z zadnjim primerom presegamo situacijski pristop in načenjamo nedorečeno debato o pomembnosti oziroma vplivu dizajna in socialnih faktorjev pri zmanjševanju vandalizma. Nekatere študije (Wilson, 1986 v Geason in Wilson, 1990, str. 5) dokazujejo, da je občutek pripadnosti vsaj tako pomemben kot dizajn (Geason in Wilson, 1990, str. 5). Za terenske delavce to pomeni, da pri pristopu k zmanjševanju vandalizma upoštevajo kombinacijo fizičnih ukrepov in dizajna ter socialnih pristopov, ki spodbujajo vključenosti lokalnih prebivalcev (Barker in Bridgeman, 1994, str. 17).

2.2 Informativni programi (socialni marketing)

Temeljijo na predpostavki, da povzročitelji dejanja vandalizma ne načrtujejo vnaprej in ne premislijo o njegovih posledicah, kar pomeni, da se ne zavedajo, da delajo nekaj napačnega. Zato otroke učijo, da gre pri vandalizmu za nesprejemljiva dejanja in opozarjajo na potencialne posledice. Pomenljivo je, da ti programi niso bili opazno uspešni (Cohen, 1973, Casserly idr., 1980, Home Office, 1980 v Barker in Bridgeman, 1994, str. 7 - 8). Evalvacije kažejo, da zgolj antivandalska publiciteta – preko televizijskih spotov - ne zadostuje, saj ni zaznati, da bi vplivala na spremembo odnosa do vandalizma. Kot poroča Wilsonova študija ga lahko celo spodbudi. S tem, ko oblasti javno oznanjajo, da bodo grafitiranje resno obravnavale, mu podelijo kredibilnost anti-avtoritarnih ravnanj, kar lahko spodbudi gibanja (Barker in Bridgeman, 1994, str. 7 - 8).

2.3 Socialni programi

Vključujejo širšo skupnost in ne samo ciljno skupino potencialnih vandalov. Reševanje problematike je prilagojeno posamezni skupnosti, saj lokalni prebivalci sami sodelujejo pri iskanju rešitev in izkoriščajo obstoječ neformalni nadzor.

Primer tega je *Project pride*, preko katerega so krepili tudi družbeno odgovornost. V šolah, kjer je bil vandalizem zaznan v večji meri, so iniciativo za spopadanje z vandalizmom prepustili učencem. Spodbudili so jih tako, da so denar, privarčevan iz naslova zmanjšanja škode zaradi vandalizma, učenci lahko porabili za aktivnosti po njihovi izbiri. Že v prvem letu se je strošek za obnovo škode prepolovil. Vrstniški pristop se je izkazal kot mnogo učinkovitejši pri spodbujanju družbeno sprejemljivih dejanj, kot nadzor starejših oziroma avtoritet. Hkrati se je izboljšal odnos učencev do šol in povečal interes za njihovo zaščito (Barker in Bridgeman, 1994, str. 9).

Podoben pristop so izbrali v Angliji, v tako imenovanih *Youth Action Groups*, ki se odvijajo na šolah in v mladinskih organizacijah. Izobražujejo o posledicah vandalizma in kriminala, proti kateremu se spopadajo z naslavljanjem lokalnih problemov na kreativen način. Odrasli so na voljo za podporo in informiranje, odgovornost za odločitve in dejanja pa je v rokah mladih samih. Na predpostavki, da je vandalizem v večji meri odraz dolgčasa otrok in mladine, so se pojavili programi, ki jim nudijo organizirane aktivnosti in zapolnjujejo njihov prosti čas. Ker aktivnosti niso primarno zastavljene kot preventiva proti vandalizmu, so se pokazale kot učinkovite le v času, ko se jih izvaja.

Čeravno ni jasnih kazalnikov, da socialni programi neposredno in ažurno vplivajo na zmanjševanje vandalizma imajo lahko pozitiven, dolgoročnejši vpliv na odnose med vključenimi mladimi ter odločevalci in policijo (Barker in Bridgeman, 1994, str. 11).

2.4 Sodna obravnava

Preventivni učinek pravnega sistema in sodne obravnave je omejen z dejstvom, da se veliko vandalizma ne prijavlja ter da je v prijavljenih primerih storilca težko odkriti. Zaradi tega se učinek generalne prevencije oziroma zastrahovanja, ki ga ima sodna obravnava zmanjšuje. Učinek sodne obravnave bo večji, ko bodo aretacije hitrejše in sojenja učinkovitejša ter ko se bo posluževalo alternativnih oblik sankcioniranja. Ko ima storilec možnost kazni odslužiti tako, da nastalo škodo popravi ali da se skupaj z oškodovancem vključi v proces mediacije (Barker in Bridgeman, 1994, str. 13).

2.5 Ključne ugotovitve primerov dobrih praks

Joint police/education school community awareness security program

- Celosten pristop proti vandalizmu in požiganju vključuje formiranje svetovalne službe, preventivnih delavnic, participacijo učencev in formiranje šolske straže (ponoči in med vikendi, ki jo izvajajo člani skupnosti) (Geason in Wilson, 1990, str. 48 - 49).

Keep America Beautiful and Grafitti Hurts

- Pri vzpostavljanju preventivnih pristopov izkoriščajo potencial skupnostnih virov in javno-zasebnega partnerstva.
- Skupnosti opolnomočijo tako, da dvigujejo ozaveščenost o kompleksni naravi grafitov in iščejo lokalne rešitve v obliki prevencije ter vzgoje in izobraževanja.
- Spodbujajo skupnostno skrb.

- Vključujejo umetnostne institucije in kreirajo stenske poslikave, ki odražajo pozitivno podobo skupnosti (*Keep America Beautiful*, 2004).

Nacro project in the United Kingdom

- Z vandalizmom so se spopadli tako, da so v proces načrtovanja izboljšav vključili lokalne prebivalce do mere, ko so ti razvili občutek pripadnosti do stanovanjskih objektov in so jih začeli varovati.
- Razloge za opustošenost in vandaliziranje objektov so prepoznali v pomanjkanju kooperativnosti, moči in kohezije.
- Na lokalni ravni so spodbudili dialog med lokalnimi prebivalci, podnajemniki, stanovanjskimi agencijami in odločevalci.
- Želeli so spoznati mnenja lokalnih prebivalcev, zato so oblikovali anketni vprašalnik, preko katerega so tudi vzpostavljali in beležili kontakte.
- Na koncu so odprli mladinski center (Geason in Wilson, 1990, str. 20 - 23).

3. OBLIKE TERENKEGA DELA

S terenskim delom poskušamo doseči uporabnike onkraj zidov institucij, tam, kjer živijo ali delajo in pri tem uporabljamo različne manj formalne pristope. "Terensko delo je lahko most med obstoječimi službami in skupinami, ki jih drugače ni mogoče doseči" (Križanič, 2009, str. 56). Cilj je spodbujanje sprememb neposredno v skupnosti, stimulirati, izzvati in opolnomočiti mlade in druge, ki so del skupnosti ali pa bodo to še postali. Za doseg ciljev je potrebno dolgoročno, počasno in kontinuirano delovanje.

Pri terenskem delu poznamo več pristopov. Predstavili bomo tri. Detaširano terensko delo (angl. *detached street work*), terensko delo 'zunanjega dosega' (angl. *outreach street work*) in mobilno terensko delo (angl. *mobile street work*).

Detaširano terensko delo poteka izven institucije (npr. mladinskega centra) in brez uporabe načrtovanih aktivnosti. Lahko poteka v parkih, na plaži, na avtobusnih postajah, v lokalih, kavarnah, nakupovalnih centrih, tam kjer se mladi in vsi ostali zadržujejo (tako geografsko kot razvojno) in neformalno družijo. Omogoča priložnostno in socialno učenje in naslavlja potrebe, ki že obstajajo in tiste, ki jih terenski delavec zazna (Morris idr. 2015, str. 5). Tako terensko delo je karakterizirano kot namenska interakcija med terenskimi delavci in mladimi, ki zajema različne

metode mladinskega in skupnostnega dela. Cilj detaširanega terenskega dela je mladim in ostalim nuditi možnosti za priložnostno učenje, informacije in vire na 'njihovem terenu'.

Terensko delo zunanjega dosega prav tako poteka na prostoru, kjer se mladi in vsi ostali zbirajo. Služi kot podpora novim ali obstoječim institucijam. Ta pristop se je sprva uporabljal predvsem za informiranje o možnostih in ponudbi, ki obstajajo v lokalni skupnosti. Seveda pa lahko presega te okvire in v sodelovanju s prebivalci omogoča prepoznavanje potreb. Tako lahko pomaga oblikovati boljšo ponudbo storitev v lokalni skupnosti. Terensko delo zunanjega dosega lahko poteka v parkih, na avtobusnih postajah, v kavarnah, nakupovalnih centrih, itd., kot tudi v šolah, verskih organizacijah, športnih centrih in skupnostnih centrih. Cilj je mladim in ostalim nuditi možnosti za priložnostno izobraževanje, informacije in vire na 'njihovem terenu'. Prav tako je cilj informirati posameznike o obstoječih in predlaganih storitvah in jih opogumiti za vključevanje v njih.

Mobilno terensko delo je pristop pri katerem izvajamo mladinsko delo ali skupnostno delo s pomočjo uporabe mobilnega centra (npr. mobilen mladinski center v obliki avtobusa). Cilj takega dela je zagotavljati storitve v bolj odročnih krajih in tam delovati kontinuirano.

3.1 Pristopi terenskega dela

- Terensko delo usmerjeno v posameznike se "osredotoča na pospeševanje sprememb v individualnem vedenju in temelji na odnosu med uporabnikom in terenskim delavcem" (Križanič, 2009, str. 62). Delavec deluje tako, da spoštuje posameznikove pravice in njegovo zaupanje. S takim delom "stremi k opolnomočenju posameznika" (Street work - An international handbook 2009, str. 16) in hkrati nudi oporo za reševanje problemov s katerimi se posameznik srečuje.
- Terensko delo usmerjeno v delo s skupinami temelji na aktivnostih, ki spodbujajo skupne socialne izkušnje in povečujejo zaupanje. Predpostavka tega pristopa je, da delavec dela s skupino, ki bo nato poskrbela za posamezne člane.
- Pri delu v skupnosti in z organizacijami je cilj doseganje sprememb v skupnosti in krepitev skupnosti. Pri tem nas zanima, kako lahko pomagamo skupnosti in ne le posamezniku znotraj nje. S targetiranjem ciljnih skupin lahko omogočamo možnosti za večjo participacijo in vključenost v skupnosti, preko katere deležniki dobijo občutek, da so koristni. Pomembno je, da podpiramo lokalne organizacije, ki nudijo storitve v skupnosti. Informiranje deležnikov v skupnosti o njihovih možnostih je tako del terenskega dela. Cilj

je vzpostaviti povezovanje vseh deležnikov skupnosti in s tem omogočati reševanje problemov, s katerimi se skupnost sooča (*Street work - An international handbook*, 2009, str. 20 - 21).

3.2 Smernice za delo

- Za uspešno prakso razvoja skupnosti je potrebno interdisciplinarno delovanje različnih strok (od arhitekture in urbanizma, do ekonomije, sociologije, psihologije itd.) (Phillips in Pittman, 2009, str. 67-77).
- Aktivna participacija ustvarja pogoje za možnost vključevanja vseh deležnikov z namenom trajnosti in diseminacije dela.
- Delo je v prvi vrsti usmerjeno v lokalne prebivalce, ki v skupnosti preživijo največ časa, nato pa še v ostale deležnike skupnosti. Terenski delavec izvaja vsebine glede na izražene želje deležnikov, ki nudijo podporo za opolnomočenje in krepi avtonomijo ljudi v skupnosti.
- Kvaliteta terenskega dela je bolj pomembna kot rezultat sam (*Street work - An international handbook*, 2009, str. 13).
- Vsi projekti, tudi tisti dobro zasnovani, naj bodo fleksibilni in terenski delavec naj se tega zaveda. Potrebna je ustvarjalnost in prilagajanje.
- Terenski delavec naj opazuje, analizira in stopi v stik z drugimi.
- Glavno orodje terenskega dela je zastavljanje vprašanj in aktivno poslušanje. Na ta način nudimo skupnosti podporo za definiranje problemov, iskanje virov in rešitev ter za izvajanje in evalviranje.
- Pomembno je zavedanje, da vsak posameznik, skupina ali organizacija lahko doprinese k soustvarjanju razvoja skupnosti. Vsak ima znanje, veščine, spretnosti, osebne lastnosti, ki predstavljajo vir podpore ali rešitev v določeni situaciji.
- Terenski delavec naj bo dovzeten za spreminjanje situacije, najsibo zaradi njegovega delovanja ali zaradi drugih razlogov (*Street work - An international handbook*, 2009, str. 12).
- Proces dela je odvisen od stanja na terenu, tako konteksta kot okolja. Delavec naj se opira na okoliščine situacije in ne na lastne predpostavljene rešitve (*Street work - An international handbook*, 2009, str. 16).
- Pri terenskem delu se je potrebno odreči institucionalni varnosti.

- Pomembna strategija terenskega dela je 'postopanje' (angl. *loitering*). To je strategija, ki omogoča dobro raziskovanje terena. Delavcu na subtilen način pomaga oblikovati vlogo na določenem terenu in mu omogoča, da postane dostopen brez vsiljevanja (*Street work - An international handbook*, 2009, str. 11).
- Terenski delavec naj bo viden in dostopen.

3.3 Načela in vrednote terenskega dela

- Sodelovanje deležnikov je proces, nobena odločitev ali dejanje nista dokončna.
- Pomembna je odgovornost in spoštovanje do ljudi in okolja.
- Nesoglasja rešujemo s prepoznavanjem problemov in konsenzualnim iskanjem rešitev.
- V skupnosti vzpostavimo zaupanje in sledimo načelu biti prijateljski in ne prijatelj.
- Pomembne lastnosti terenskega delavca so poštenost, zvestost in predanost delu, pravičnost, spoštljivost, tolerantnost, pogumnost, transparentnost, fleksibilnost in potrpežljivost.
- Pri delu vzpostavimo enakovreden partnerski odnos in nismo pokroviteljski.

4. FAZE TERENSKEGA DELA (CIKLIČNO IZVAJANJE)

4.1 Vstopna faza dela

1. Opazovanje na terenu

Terenski delavec v tej fazi opazuje dogajanje in prostor v lokalni skupnosti. Pri tem je pozoren na to, ali so infrastruktura in javne površine dostopne vsem deležnikom skupnosti, opazuje kateri deležniki skupnosti se zadržujejo na javnih površinah ob določenem času dneva, interakcijo med njimi in s kakšnimi aktivnostmi se ukvarjajo. Razišče tudi kako so infrastruktura oziroma javne površine nadzorovane, saj preveč nadzora ne spodbuja socialne izmenjave v skupnosti (Worpole, 2007, str. 9).

2. Raziskovanje ozadja

Terenski delavec pregleda obstoječo literaturo, infrastrukturo, programe in zgodovino lokalne skupnosti.

3. Vzpostavitev kontakta in posvetovanje z deležniki skupnosti

Poznamo različne oblike skupnosti, ki se razlikujejo glede na povezanost in pripadnost ter način vodenja. Ko začnemo delo je prav analiza in definiranje te oblike pomembno orodje za

načrtovanje dela. Tovrstna opredelitev nam omogoča, da načrt dela prilagodimo obliki skupnosti in nam pri ponovni analizi, v fazi evalvacije, predstavlja kazalnik uspeha. Oblike skupnosti so:

- razdrobljena skupnost, za katero je značilna majhna stopnja povezanosti, deležniki skupnosti se z njo ne identificirajo, vodenje pa je odraz lastnega interesa;
- neizkušena skupnost, kjer se pojavlja delni občutek povezanosti in pripadnosti, oblike organiziranja obstajajo na neformalnem nivoju, vodenje je kratkoročno, osredotočeno na parcialne interese;
- predana skupnost, ki ima zgodovino skupnih dejanj, zaznamuje jo močna povezanost, znotraj nje obstajajo formalne oblike skupnostnega organiziranja in vodenja (Denhard in Glaser, 1999, str.145-155).

4.2 Načrtovalna faza dela

4. Opredelitev problema s skupnostjo in iskanje virov

V tej fazi se oblikuje skupina, ki bo aktivno delala na opredelitvi problema, iskanju rešitev in izvajanju aktivnosti. Pomembno je, da terenski delavec zagotavlja dostopnost vključitve za vse, kot tudi to, da so v oblikovani skupini različni posamezniki. Le raznolika skupina lahko oblikuje rešitve, ki odgovarjajo različnim potrebam posameznikov. Hkrati gre poudariti vlogo terenskega delavca, ki zagotavlja, da se sliši glas tistih, ki so pogosto preslišani. V fazo opredeljevanja problema je dobro vključevati tudi tiste deležnike, ki jih skupnost doživlja kot povzročitelje problema, saj je verjetno, da situacijo doživljajo drugače in vidijo drugačne možnosti rešitve.

Vloga terenskega delavca je tudi fasilitacija procesov, preko katere deležnikom nudimo pomoč pri oceni trenutnega stanja, identifikaciji kritičnih vsebin in možnih rešitev, odločanju in vzpostavljanju konsenza, ustvarjanju skupne vizije in načrtovanju skupnih aktivnosti (Phillips in Pittman, leto, 2009 str. 59). V situacijah, ko se med deležniki pojavljajo nesoglasja ali konflikti, terenski delavec zavzame tudi vlogo mediatorja (Gilchrist, 2009). Zato je zelo pomembna nevtralna drža terenskega delavca, ki ne favorizira določenega mnenja.

Terenski delavec je tisti, ki skupnosti pomaga iskati in mobilizirati vire znotraj nje same. Z iskanjem virov, ki v skupnosti že obstajajo, se skupnost opolnomoči za odgovarjanje na zaznane potrebe in za reševanje aktualne problematike. Ker gre za prepoznavanje in uporabo virov znotraj skupnosti, razvoj skupnosti ni odvisen od zunanjih služb, s čimer je zagotovljena trajnost in multiplikacija dela. Pri tem je pomembno zavedanje, da lahko vsak posameznik predstavlja določen vir, ima znanje, veščine, izkušnje, osebnostne lastnosti, ki doprinesejo k razvoju skupnosti.

5. Izbiranje partnerjev in širjenje podporne mreže v lokalni skupnosti

Meta-mreženje (angl. *meta-networking*) pomeni vzdrževanje in koordiniranje medosebnih in medorganizacijskih vezi in odnosov. Gre za interdisciplinarno in medsektorsko mreženje ter vzpostavljanje partnerstev z namenom podpore deležnikom skupnosti pri njihovem načrtovanju dela (Gilchrist, 2009, str. 174 - 188).

6. Izvedbeni načrt in pogajanje z akterji v skupnosti

4.3 Izvedbena faza dela

7. Odgovarjanje na določen problem

Poleg podpore pri odgovarjanju na probleme, je pomembno področje dela terenskih delavcev tudi spodbujanje krepitve kapitala. Grajenje družbenega in skupnostnega kapitala je ena izmed pomembnih nalog skupnostnega dela. Družbeni kapital razumemo kot zmožnost deležnikov skupnosti za sodelovanje, razvijanje in ohranjanje dolgotrajnih vezi, reševanje problemov in skupno odločanje ter sposobnost za učinkovito načrtovanje, določanje ciljev in izvajanje dejavnosti. Grajenje družbenega kapitala poteka tako med homogenimi kot tudi med heterogenimi skupinami. Za razvoj skupnosti je poleg grajenja družbenega kapitala pomembno tudi grajenje človeškega, fizičnega, finančnega in okoljskega kapitala (Phillips in Pittman, leto,2009, str. 6).

8. Evalvacija

9. Diseminacija znanja in multiplikacija učinkov

10. Prenos izkušenj na začetek novega cikla

Možne ovire pri terenskem delu:

- nerazumevanje politike in financierjev, da je kvalitetno delo možno le, če je zastavljeno procesno-razvojno in kontinuirano;
- nezaupanje deležnikov skupnosti, da je možna sprememba;
- odvisnost od situacije na terenu in okolja (tudi vremena);
- nesprejemanje terenskih delavcev, ki niso iz lokalnega okolja, kljub njihovem dobremu namenu (Payne, 2006, str. 87 - 101).

5. RAZVOJ SKUPNOSTI

Naše terensko delo je usmerjeno v razvoj skupnosti, ki ga razumemo kot proces (opolnomočenje za skupno odgovarjanje na lokalne potrebe in za reševanje aktualne problematike) in kot cilj

(fizično, socialno in ekonomsko izboljšanje razmer v skupnosti) (Phillips in Pittman, leto 2009, str. 3 - 7). Proces opolnomočenja deležnikov skupnosti poteka kot promoviranje skrbi v skupnosti in za skupnost in tudi kot 'usposabljanje' za načrtovanje, izvajanje in evalviranje storitev v skupnosti. Delo je usmerjeno v: spodbujanje mreženja znotraj skupnosti in meta-mreženja; fasilitiranje različnih deležnikov v procesu soustvarjanja in grajenja konsenza; grajenje socialnega in skupnostnega kapitala in podpora pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji aktivnosti.

Deležniki skupnosti so lokalni prebivalci, tisti, ki v skupnosti delajo, organizacije, ki izvajajo aktivnosti v skupnosti, lokalna podjetja, investitorji, lokalni odločevalci itd..

Delo usmerjeno v skupnost temelji na predpostavki, da je soseska več kot skupek objektov, je tudi skupnost ljudi, ki se soočajo s podobnimi tematikami, težavami in potrebami (Phillips in Pittman, leto 2009, str 3 - 7). Hkrati pa trend usmerjanja socio-edukativnih dejavnosti v skupnosti temelji na spoznanju "da so sodobne skupnosti izpostavljene procesom odtujitve, zato se zastavljajo vprašanja, kako povezati ljudi, povečati integracijo in zmožnost skupnostnega delovanja" (Križanič, 2009, str. 58).

Javne površine imajo pomembno vlogo v socialnem življenju v skupnosti. Omogočajo socialno interakcijo, mešanje in vključevanje različnih deležnikov in spodbujajo razvoj skupnostnih vezi. Pogosto so prostor, kjer se ljudje srečujemo s prijatelji in znanci. Preko druženja na javnih površinah poteka socializacija, pri čemer spoznavamo družbene norme (Worpole, 2007, str. 5 - 7). Sooblikovanje prostora v katerem živimo vpliva na občutek pripadnosti skupnosti. S tem, ko ljudje soustvarjajo, gradijo potencial za nadaljnje, kontinuirane, kvalitetne medsebojne interakcije. Ljudje, ki so bolj vključeni v razvoj skupnosti in imajo močnejši občutek pripadnosti (Vale, 2008, str. 40).

Participatorni model oblikovanja okolja omogoča uporabnikom, da aktivno sodelujejo pri načrtovanju, oblikovanju in ustvarjanju ter vrednotenju svojega okolja. S tem se poveča funkcionalnost prostora in kakovost bivanja. Uporabniki prostora imajo pravico do odločanja o tem, kakšen bo prostor v katerem živijo, prav tako imajo pravico do informacij, ki jih potrebujejo za aktivno participacijo. Z uporabo tega modela prostora ne definira več le fizična oblika, temveč tudi politična in sociološka komponenta. Pomembna je tudi diseminacija znanja in tehnologije, ki so ga sooblikovalci pridobili preko participacije (Salingaros, 2010, str. 5 - 7).

Participatorni model lahko razširimo na reševanje različnih problematik, ki se pojavljajo v skupnosti, ne le na urejanje prostora. Kar pomeni, da skupnost omogoča aktivno participacijo vseh

deležnikov pri reševanju aktualne problematike. Zelo primeren je za reševanje problematike vandalizma, saj omogoča razumevanje vzrokov vandalizma in ne le 'zdravljenja' simptomov.

6. VIRI IN LITERATURA

Barker, M. in Bridgeman, C. (1994). Preventing Wandalism What Works? Home office police department: London.

Denhard, R. B. in Glaser, M. A. (1999). Communities at Risk: A Community perspective on Urban Social Problems. *National civic review*, 88(2), 145-155.

Geason, S. in Wilson, P. R. (1990) *Preventing Grafitti & Vandalism*. Australian Institute for Criminology: Canberra.

Gilchrist, A. (2009). *The well-connected community*. The policy press: Bristol.

Grafitti vandalism management strategy. (2009, 18. avgust) City of Canada Bay: Canada Bay. Pridobljeno 30. 10. 2015 s spletne strani [file:///C:/Users/uporabnik/Downloads/1CB_A4%20Long%20- Document_Comm.dot%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/uporabnik/Downloads/1CB_A4%20Long%20- Document_Comm.dot%20(1).pdf).

How to stop grafitti guide. Ministry of Justice: New Zealand. Pridobljeno 31. 10. 2015 s spletne strani <http://www.justice.govt.nz/policy/crime-prevention/documents/vandalism/STOP-Graffiti-Guide-LR.pdf>.

Keep America Beautiful, Inc. Recognizes Four Cities For Exceptional Graffiti Prevention Programs. (2004, 15. oktober). Pridobljeno 31. 10. 2015 s spletne strani http://www.csrwire.com/press_releases/20854-Keep-America-Beautiful-Inc-Recognizes-Four-Cities-For-Exceptional-Graffiti-Prevention-Programs.

Križanič, M. (2009). Ulično socialno delo. V Milošević Arnold, V., Urh, Š. (2009). *Terensko delo: Institucionalni, javni in zaebni prostori socialnega dela*. Fakulteta za socialno delo: Ljubljana.

Morris T., Cifuentes R. in Wood (2012). Pridobljeno 30. 10. 2015 s spletne strani <http://www.cwvys.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/HB-Detached-and-Outreach-Youth-Work.pdf>.

Payne, P. R. (2006). *Youth violence prevention through asset-based community development*. LFB Scholarly Publishing LLC: New York.

Phillips, R. in Pittman H. R. (2009). *An introduction to community development*. Ruthledge: New York.

Street work - An international handbook (2009). Pridobljeno 30. 10. 2015 s spletne strani <http://www.detachedyouthwork.info/download/Streetwork%20%20An%20international%20handbook.pdf>.

Vale, E. (2008). *Sense of Community: A Comparative Study of Two Design Methods – New Urbanism and Participatory Design*. 5(1), 36-40.

Worpole, K. (2007) *The social value of public spaces*. Joseph Rowntree Foundation: York

Salingeros N. A. (2010) *A definition of P2P (peer to peer) Urbanism*. Pridobljeno 30. 10. 2015 s spletne strani <http://zeta.math.utsa.edu/~yxk833/P2PURBANISM.pdf>.